

Марина Хададова
(м. Житомир)

ГОРОДИЩЕ БАБИНА ГОРА В М. ОЛЕВСЬКУ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 2013-2014 РР.

Городище в урочищі Бабина гора розташоване на північно-східній околиці міста Олевськ на правому березі р. Уборть. В науковий обіг воно було введено В. Б. Антоновичем та Я. В. Яроцьким ще на початку ХХ ст. В 1975 р. городище обстежив М.П. Кучера, який склав його план, на якому позначив приблизне місце розташування колодязя, та заклав кілька шурфів. Він зазначив, що товщина культурного шару на городищі складає 0,15 – 0,6 м та містить кераміку раннього залізного віку та періоду Київської Русі (IX-XI ст.) [2, с. 28].

Пізніше О.В. Куза включив городище у Звід пам'яток давньоруського часу, надавши його коротку характеристику та відніс його до групи городищ площею до 0,20 кв. м. [1, с.168]. До речі, він зазначив, що на дитинці городища зустрічалась кераміка XII – XIII ст.

Більш планомірно пам'ятка стала досліджуватись в останні роки науковими працівниками Житомирської експедиції ІА НАН України. В дослідженнях приймають участь викладачі та студенти історичного факультету ЖДУ ім. І.Франка. Зокрема в попередні роки (2010-2011 рр.) дослідження дозволили отримати нові дані щодо конструктивних особливостей оборонних споруд, планування майданчика, на якому було виявлено декілька різночасових археологічних об'єкти [3, с.199-200].

Розкопки 2013 р. мали на меті вивчення ділянки городища, на якій мав розміщуватись колодязь. Зокрема про це свідчила велика (діаметром 10 м) западина. Розкоп площею 100 кв. м. було закладено в західній частині майданчика городища впритул до оборонного валу на місці западини підокруглої форми. Із верхніх шарів заповнення об'єкту походить велика кількість керамічних знахідок, кісток тварин, металургійних шлаків та 49 індивідуальних знахідок.

За періодами археологічний матеріал розподіляється наступним чином.

Кам'яна доба представлена знахідками двох кременевих скребачок, мініатюрних розмірів. Не можна виключати, що деякі фрагменти ліпних посудин із ознаками кераміки доби неоліту – ранньої бронзи можуть бути синхронними крем'яним виробам.

Переддавньоруські та давньоруські знахідки репрезентовані незначною кількістю фрагментів ранньогончарних та гончарних посудин IX, X, XI та XII ст. Один фрагмент вінця від ліпної посудини, виявлений в культурному шарі городища має аналоги серед старожитностей VIII ст.н.е. Післямонгольські старожитності репрезентовані фрагментами гончарного посуду середини XIII-XIV ст.

Найбільша за чисельністю група знахідок відноситься до XVII-XVIII ст. Вона представлена різноманітними гончарними посудинами: горщиками, мисками, макітрами, глеками. Виявлено також частину керамічної сковорідки на ніжках. До цього ж періоду відносяться знахідки фрагментів скляних посудин: пляшок, штофів, стопок. Виготовлені вони із прозорого гутного скла зеленого чи білого кольорів. Переважна більшість скляних знахідок патинована. Привертає увагу також велика кількість пізньосередньовічних гончарних люльок, зафіксованих в верхніх шарах заповнення об'єкту – 11 штук. Частина збереглась майже неушкодженими, частина сильно фрагментовані.

В липні 2014 р. відновились роботи на городищі. Минулорічний розкоп було розконсервовано та вибрано до рівня 4,8 м. Стратиграфія контрольних бровок показала подальше вертикальне падіння стінок воронки донизу. На рівні 3 – 3,6 м. від поверхні шахта, в яку перейшла лінза, засипана великою кількістю обгорілого каміння. Вірогідно, воно було частиною фортифікаційних споруд, які були знищені. В результаті каміння котилося з валу та засипало заглибину колодязя. Важливо зазначити, що всі знахідки у вказаному шарі (переважно фрагменти кераміки) датуються XII – початком XIII ст. Також з глибини 3 – 3,20 м. походить індивідуальна знахідка – бронзова гарда від меча, орнаментована хвилястим орнаментом. Попереднє датування гарди – XII – поч. XIII ст. Знахідок інших періодів на цьому рівні не виявлено. Окремо слід відзначити наявність традиційних для давньоруського колодязя знахідок – ручок від амфор київського типу.

Пізній період представлений польською монетою часів правління Станіслава- Августа Понятовського, свинцевою польською печаткою XVIII ст., а також форменим ґудзиком від мундира чиновника прокуратури російської імперії (XIX ст.)

Таким чином внаслідок проведених робіт отримано матеріал, який відображає різноманітні сторони матеріального життя мешканців городища, дозволяє зробити важливі висновки щодо його економіки, побуту та культури. Найбільш важливим результатом досліджень польового сезону 2014 р. можна вважати підтвердження висловлено раніше припущення М.П.Кучери, що на городищі є залишки стародавнього колодязя.

Не можна лишити без уваги і наявність кам'яного осипу, який ізолює нижні шари споруди. Можливо це дозволить визначити час, коли колодязь припинив своє існування, а також визначити подію, яка це спричинила. Встановити точне датування даної споруди та час припинення її експлуатації можна буде лише після вивчення нижньої частини заповнення під час подальших археологічних розкопок.

Література:

1. Кучера М.П. Нові дані про городища Житомирщини // Археологія. – Вип.41.- К.: Наукова думка, 1982. – С.72-82.
2. Куза А.В. Древнерусские городища X – XIII вв. Свод археологических памятников. – М.: Христианское издательство, 1996. – 254 с.
3. Петраускас А.В., Коваль О.А., Капустін К.М., Хададова М.В. Середньовічний Олевськ за новими археологічними даними / А.В. Петраускас, О.А. Коваль, К.М. Капустін, М.В. Хададова// Середньовічні міста Полісся. – Вип. 11. – К.: Стародавній Світ, 2013. – С. 194-208.